

force of spiritual update and development of different spheres of public life on principles of the general moral values.

Стаття надійшла до редакції 16.03.2011

УДК. 378.6:7

*Коваль П.М.
Україна, м. Київ*

РОЛЬ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ФОРМУВАННІ ГАРМОНІЙНО РОЗВИНЕНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ ВТНЗ З ВИКОРИСТАННЯМ ХУДОЖНІХ ЗАСОБІВ

Поєднання гуманітарної підготовки з професійною кваліфікацією майбутніх спеціалістів – одна з найактуальніших проблем діяльності вищих навчальних закладів технічного профілю. На сьогоднішній день важливим гуманітарним чинником гармонійного розвитку сучасного суспільства є освіта, наука та культура. Наявність гуманітарної складової в освіті та в суспільстві в цілому уможливорює творчу реалізацію особистості в соціумі. У сучасних умовах людину часто-густо презентують не як особистість, а як представника певної професії, і тому така однобічність визначає характер вищої технічної освіти. Проблемність такого підходу полягає в тому, що вища освіта сьогодні акцентує увагу на чітко визначеному прагматизмі, з відповідними вигідністю та розрахунком. Науково-технічний поступ та жахливі і незворотні процеси руйнації живої природи, національної культури, відданість пріоритетам новітніх технічних технологій, зверхність інженерної думки над життєвою мірою призведуть до духовного та морально ціннісного зубожіння нації.

Теорія та практика впровадження в життя концепції гуманізації освіти підтверджує: гуманітарна освіта має бути невід’ємною складовою навчально-виховного процесу у вищій школі технічного спрямування, оскільки, ґрунтуючись на ідеях гуманізму як світогляді, визначає стиль життя, мислення, якість фахової підготовки. «Досвід показує, що неухвага (чи пряма зневага) до гуманітарної складової – літератури і мистецтва, історії і психології, соціальних наук і екології – обертається розгубленістю перед ідеалами, добром і злом, прекрасним і потворним, справедливим і несправедливим, до яких де-хто повертається запізно. Перед нами постає талановита, здібна, конструктивна, творча і, одночасно, одномірна особистість, яка творить свій світ за законами “логіки металу“, а не “логіки людських відносин“ [1,33].

Наголошуючи на важливості формування гармонійно розвиненої особистості, В.Андрущенко відзначає важливість гуманітарних дисциплін у вищому технічному навчальному закладі: “Першим і головним чинником утве-

рдження педагогічної поезії майбутнього інженера є створення і постійне відтворення гуманітарної аури технічного університету, олюднення соціокультурного простору, в якому відбувається формування світоглядної культури і чуттєвого поля майбутнього інженера, його ставлення до життя як людське, творче, справедливе». (1, 33).

На переконання В.Дзоз, за гуманітарною сферою стоїть духовність, орієнтована на розвиток особистості і прорив до нової соціальної якості. «Чим більше виражена гуманітарна сутність певного виду людської діяльності, тим менше вона потребує зовнішньої підтримки, і навпаки, не лише забезпечує сама себе, але й ті особисті і соціальні здобутки, завдяки яким стає можливою та духовність, яка лежить в основі соціальної сфери» [5,27].

Без гуманітаризації освіти, особливо у вищих технічних навчальних закладах, підготовка високопрофесійного спеціаліста неможлива, оскільки навіть у самому терміні закладено людське ество, яке регулюється природними потребами самої людини. «Гуманітарний – (лат.humanitas – людська природа, освіченість; людство) – такий, що має відношення до свідомості людини й людського суспільства» [3,76].

Дослідження останніх років дають нам змогу визначити фундаментальні положення сучасної концепції гуманітаризації навчально-виховного процесу вищих технічних навчальних закладів:

- посилення ролі гуманітарних наук у ВТНЗ;
- максимальне наближення гуманітарних навчальних дисциплін до потреб майбутніх фахівців;
- оптимальне поєднання гуманітарних дисциплін з природничо-технічними;
- створення умов для розвитку творчих здібностей студентів у різних видах людської діяльності (з використанням художніх засобів);
- поєднання загальнолюдських і національних цінностей, виховання на засадах художньо-змістовної виразності;
- формування загальнолюдської, політичної, професійної культури, вміння спілкуватися, відстоювати свої погляди і думки на засадах морально-естетичних цінностей;
- залучати студентів до активної життєвої участі у всіх сферах людської діяльності.

Ідеться про те, що гуманітаризація освіти передбачає таку технологію навчання, в якій всі педагогічні процеси спрямовуються на диференційований розвиток і саморозвиток особистості, максимальне наближення кожної гуманітарної дисципліни до потреб особистості, передусім духовних, формування системи морально-правових відносин, політичної культури, оптимальне поєднання загальнолюдських і національних цінностей, виховання на засадах посилення ролі гуманітарних наук і гуманітарно-орієнтованого вивчення ін-

ших навчальних предметів. “Сучасна підготовка фахівця в технічному університеті має вестись в синхронному процесі і взаємодії трьох складових: спеціально-професійної, фундаментально-дослідницької та гуманітарної”[7,15].

Особливе місце для студентів вищих технічних навчальних закладів повинен зайняти розвиток художніх здібностей, оскільки вони є тим складником світогляду, який характеризує духовно-моральний потенціал особистості. Дуже важливу думку з цього приводу висловив В.Андрущенко: “Я переконаний, художня творчість має стати одним з обов’язкових навчальних предметів технічного університету. Можливо, це буде музика, можливо – поезія, скульптура, вокал, малюнок, графіка ... . Як на мене, уже сьогодні ці предмети потрібно ввести у якості відбіркових випробувань при вступі до технічних університетів. Вони засвідчують про “відкрите ставлення людини до життя”, й саме вони убезпечать людство від “витвору“ того, що його (життя) руйнує” [1,36].

Розглядаючи питання гармонійного розвитку особистості, (фізичного, естетичного, морального, трудового, національного, патріотичного та ін.); важливо дотримуватися гармонійності у забезпеченні навчально-виховного процесу поєднанням природничих, технічних і гуманітарних дисциплін. Лише в такому поєднанні й у відповідному співвідношенні можна досягти бажаного результату.

Однак спостерігається протистояння між технічними, природничими та гуманітарними науками. Кожен із цих напрямів навчально-виховного процесу намагається довести свою сутнісну значущість у процесі підготовки майбутнього спеціаліста. Такий підхід призводить до часткової втрати суспільних цінностей, до втрати людської моралі. Іде боротьба між технократичним формуванням особистості, тобто “людини-машини“, здатної бездумно виконувати лише окремі механічні операції для отримання високих матеріальних прибутків і духовним розвитком “людини-творця” – здатної творити різновиди культури й примножувати духовні надбання наших предків впродовж багатьох століть.

Зарубіжна практика високорозвинених країн, зокрема Японії, Англії, Франції, США та ін., дає підстави стверджувати, що в основу розвитку своєї державності покладено розвиток людини, здатної до нових відкриттів у різних сферах людського досвіду, цим досягнуто передових технологій у всіх напрямках розвитку. Основну роль тут відіграла саме людина – суб’єкт, оскільки вона формувалась як творець на засадах духовності. “Саме сьогодні суб’єктивний фактор набуває вирішального значення, перетворюється на наймогутніший чинник суспільного виробництва. Головне джерело суспільного розвитку – це люди, творчою працею, розумом і доброю волею яких створюються всі матеріальні й духовні надбання, що становлять фундамент людської культури і цивілізації“. [1,39]

Сучасна “технократична хвиля“ з молоді, талановитої людини створює гвинтик, який є маленькою частинкою великого механізму науково-технічного прогресу. Японці створюють роботів, що використовуються в різних сферах забезпечення життєдіяльності людини, ми ж намагаємось створити з людини - робота, без передбачення його виходу з під контролю, та створення катастроф подібних Чорнобелю. Ця тенденція поширюється не лише на технічні заклади, але і на гуманітарні. Суцільна комп’ютеризація всього навчального процесу, впровадження тестових іспитових завдань, де виключається повністю живе спілкування, що є найціннішим даром природи для людини, призводить до того, що в школу приходять молоді викладачі, які зовсім не готові до роботи з школярами. У них немає навиків у живому спілкуванні з дітьми різних вікових груп, оскільки рівень спілкування визначають сьогодні різного роду телешоу, що охопили весь освітній простір. Постає тоді риторичне питання, хто ж сьогодні буде виховувати і навчати молоде покоління?

С.Гончаренко одним з найважливіших завдань нового етапу розвитку освіти вважає подолання роз’єднаності двох компонент культури – природничонаукової і гуманітарної, яка виникла історично. Досягти цього можна шляхом їх взаємозбагачення, пошуку основ цілісної культури на новому етапі розвитку цивілізації. Важливим елементом такого процесу має стати включення циклу загальних природничонаукових дисциплін в гуманітарну освіту, а відповідно циклу загальних гуманітарних дисциплін – в природничонаукову і технічну.[4,78].

Причини негативного ставлення до вивчення гуманітарних дисциплін у вищих технічних навчальних закладах виявляють ті упущення, які, власне, і заважають діалектичній єдності природничо-наукового і гуманітарного знання:

- слабкість матеріально-технічної бази викладання гуманітарних предметів;
- навчальні програми не відповідають потребам професійної діяльності;
- зменшення кількості годин;
- орієнтування на спеціалістів вузькопрофільного орієнтування;
- впровадження тестових завдань на іспитах та ін.

За таких умов студент формується не як творча особистість, а як збирач інформації для здачі певного іспиту з гуманітарної дисципліни. Такий технопедагогічний підхід у навчанні і обмеженість часу для вивчення гуманітарних дисциплін зумовив наявні ознаки дефіциту духовної культури і раціонального наукового мислення. Тому розвиток сучасної освіти повинен спрямовуватись на перехід від освітньої технократичної парадигми до культуротворчої, метою якої є виховання “людини культурної“. “Повернути сенс та стабільність буття Людині та Людству може лише гуманітарна культура“. [10,99]. Гуманітаризація освіти повинна відновлювати єдність професійного та загальнолюдського, наприклад, потрібно зрозуміти, де закінчується техні-

чний спеціаліст і відчувати, де починаються моральні аспекти життєдіяльності людини. Гуманітарна підготовка повинна спрямовуватись на виховання активного і вольового суб'єкта, здатного до самостійних рішень у виборі морально-етичних і естетичних норм суспільних відносин.

У сучасних умовах глобалізації, враховуючи темпи зростання науково-технічного поступу та головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти (Болонський процес), необхідно керуватися науковими висновками як гуманітаріїв, так і науковців фундаментально-природничих та технічних дисциплін, оскільки тільки в єдності, не відкидаючи гуманітарні дисципліни, можна досягнути успіху у формуванні як високого професіонала, так і високоморальну, культурну, виховану людину. Реалії сьогодення показують, що без культурної нації, без високого рівня вихованості європейська спрямованість не зможе зреалізуватись. І тому вища школа повинна в першу чергу ставити перед собою досить важливі і водночас складні завдання, які виносилися науковцями на різнорівневих конференціях.

1 Стратегічним завданням вищої школи і взагалі освіти повинно бути формування розвиненої людини, яка має бути не тільки високоосвіченим професіоналом, але і носієм загальнолюдських цінностей, національно-культурних норм і традицій, суб'єктом і творцем сучасної культури (без участі гуманітарних дисциплін у навчально-виховному процесі це практично не вирішиться).

2 Без виховання молода людина не зможе адаптуватися в умовах життя європейського світу і цивілізовано взаємодіяти в ньому.

3 Зберігати та підтримувати, а при можливості і примножувати наявний потенціал гуманітарних і суспільних дисциплін у ВНТЗ, утримуватись від його обмежень і скорочень.

4 Університетські заклади повинні стати культуротворчими центрами із забезпечення гармонійного розвитку молодої людини, бути реальною противагою технізації особистості.

5 Духовність та культурна готовність студента детермінують якість кваліфікаційних характеристик спеціаліста, гарантують збереження світу, природи і людини.

6 Навчально-виховний процес у ВНТЗ повинен мати людиноцентристську орієнтацію (формування людини-творця, а не людини-машини).

Послуговуючись переліком основних завдань, що оприлюднювались на науково-практичних конференціях різних рівнів, можна стверджувати, що зміст гуманітарної освіти повинен реалізуватись двома напрямками: набуттям знань накопичених суспільством в різних сферах людської діяльності; використанням набутих знань.

Сьогоднішня освіта страждає загальною ізольованістю гуманітарних дисциплін у вищих технічних навчальних закладах. Їх ізольованість згубно впливає на становлення особистості, яка не володіє духовною спадщиною,

що безпосередньо впливає на професійну діяльність. Гуманітарні дисципліни не витримують ніякої конкуренції у співвідношенні з технічними дисциплінами у ВНЗ. Прикро, але факт, що на сьогодні керівництво таких закладів не оцінює, наскільки великий потенціал духовності несуть в собі гуманітарні дисципліни (філософія, психологія, педагогіка, історія України, українська ділова мова, українська та зарубіжна культура, етика, естетика, релігієзнавство, політологія, соціологія, основи права, іноземна мова, фізичне виховання). Гуманітарна освіта у вищому технічному навчальному закладі повинна готувати не тільки високопрофесійного фахівця, але в першу чергу громадянина з високими моральними устоями та естетичними цінностями. Цінність людини полягає в поєднанні як високого професіоналізму, так і дотриманні загально-суспільних норм морально-етичного співіснування. Гуманітарні дисципліни повинні охоплювати всі сфери діяльності особистості: навчання, працю, побут, відпочинок. В.Г.Кремень з цього приводу говорить: “Високі моральні, етичні й естетичні почуття, які завжди були окрасою людської душі, відсунуто на узбіччя професійного й громадського інтересу. Спеціальні дослідження і звичайні життєві спостереження засвідчують серйозні негаразди у цій справі. Освітня знемагають у нерівній боротьбі за душі своїх вихованців з лавиною насилля, низькопробної ерзац-культури, поширення наркоманії... Створення сприятливого для дітей, молоді та й усього населення інформаційно-культурного простору – першорядна умова духовного оздоровлення, “очищення” виховної сфери суспільства” [6,17].

На сьогоднішній день поки що не має даних, які б засвідчували зайнятість молодих фахівців по своїй спеціальності після закінчення навчального закладу. Але, на превеликий жаль, досить незначна частина молодих спеціалістів знаходить місця роботи зі своєї спеціальності. Державні замовлення становлять всього біля десяти відсотків, всі інші навчаються за бажанням, потребою чи, можливо, навіть з посилу батьків. Це свідчить про те, що більшість молодих спеціалістів шукають інші шляхи свого матеріального забезпечення життя, і якщо через такі умови молода людина не готова морально і духовно до життєвих випробувань, то вона вдається до крайнощів, порушуючи моральні устої суспільства. В свою чергу держава, відповідно до Національної доктрини розвитку освіти, повинна забезпечити етичне й естетичне виховання особистості, сприяти формуванню особистості, здатної будувати своє життя, відносини з навколишнім світом на засадах високої духовності, сприймати, розуміти, цінувати і створювати прекрасне у всіх сферах своєї діяльності [9,10-11].

Гуманітарні дисципліни забезпечують не тільки освітній рівень знань студента, вони несуть в собі досить важливий виховний аспект. Виховна складова забезпечує цілий ряд основних суспільних взаємин, зокрема: культури спілкування, мовлення, поведінки, толерантності, поваги, ввічливості, взаємодопомоги, взаємовиручки, справедливості, чесності та ін. Виховання

несе в собі великий духовний потенціал, це цілісний процес формування і розвитку естетичної емоційно-почуттєвої і ціннісної свідомості особистості та відповідної діяльності під впливом мистецтва і різноманітних естетичних об'єктів і явищ реальності. На наше глибоке переконання, гуманітарні дисципліни під час навчально-виховного процесу повинні використовувати засоби мистецтва, які покликані формувати у молодій людини морально-етичні й естетичні цінності, які забезпечують духовність. Будь-яка дисципліна, що викладається у навчальному закладі, використовує один із найбільш доступних засобів подачі матеріалу - слово, яке формує мову викладання. Вчені відзначають, що мова багата на естетичні смисли, які охоплюють її семантичний, фонетичний, морфологічний і синтаксичний рівні. Але живе слово лише в контексті – контексті розмовної мови, (художньої, публіцистичної тощо) виявляє “енергоємність та інформоємність кожної літери“. Всі літери мають свою вагу, яка впливає на людський мозок. Естетичний смисл слова розкривається в художньому контексті й особливо яскраво в поетичному, де слово набуває гнучкості, варіативності, починає жити особливим життям, об'єднуючи старі й нові уявлення, наповнюючи їх новим смислом і надаючи таким чином нового звучання слову[8,46-47]. Але наші спостереження показали, що під час викладання не тільки технічних, але й гуманітарних дисциплін такий підхід до засобів художньої виразності не використовується, що, власне, втрачає особливий ефект передачі відповідного матеріалу для студентів.

Зміст краси - це насамперед – виховання, адже тільки вихована людина здатна на створення цієї краси. Тільки через красу людина здатна створити прекрасний світ. Сама краса виявляється не лише у мистецтві, але й у будь-яких діях людини, і на такі дії здатна тільки духовно багата, високоосвічена і культурна людина.

Виховання молодій людини через використання гуманітарних дисциплін з елементами художньої виразності, це не тільки внутрішнє виховання, але і й зовнішнє. Внутрішнє і зовнішнє виховання обов'язково повинні гармонійно поєднуватися в єдиному цілому. Народна мудрість з цього приводу говорить так: “Зустрічають по одягу, проводжають по розуму“, що повністю відповідає гармонійності поєднання зовнішнього і внутрішнього. До зовнішнього виховання ми можемо віднести поставу, ходу, одяг, прикраси, зачіску тощо, до внутрішнього - спілкування, вимову, інтелектуальний розвиток, професійність, етикет тощо. Якщо уважно проаналізувати складові внутрішнього й зовнішнього виховання, ми можемо з впевненістю сказати, що це все є складові нашого життя як професійної діяльності, так і повсякденного життя. “Людина без виховання – як тіло без душі“ – гласить народна мудрість.

Важливо відзначити, що викладання гуманітарних дисциплін у вищих технічних навчальних закладах потребує особливого підходу, оскільки із відповідним мисленням студенти технічного закладу не зможуть відповідно

сприйняти подачу програмного матеріалу. Тут обов'язково повинні використовуватися художні засоби, за допомогою яких студент технічного закладу має змогу глибше ознайомитися й захопитися культурою, літературою, історією як світового рівня, так і своєї держави, краю, області, міста чи села. Участь студентів у художній самодіяльності, яка відтворює народні звичаї, обряди, ритуали та інші національні дійства, дозволить глибше зрозуміти життя й побут своїх попередніх поколінь, що, власне, й уможлиблює захоплення красою і гордістю за свій край і свою Батьківщину.

Також не слід відкидати взаємного поєднання технічних дисциплін, які повинні нести елемент художньої виразності під час подачі програмного матеріалу, адже не виключено, що такий підхід дасть можливість студенту краще запам'ятати і усвідомити його вивчення.

Професійне виховання студентів у вищому технічному навчальному закладі з використанням гуманітарних дисциплін має свої особливості. Хоч вони й не належать до циклу професійно-орієнтованих, але в свою чергу мають великий потенціал для гармонійного виховання майбутнього інженера.

Гуманітарні дисципліни у вищому технічному навчальному закладі ставлять перед собою цілі, які будуть реалізовані у професійній діяльності майбутніх спеціалістів технічного напрямку, а саме:

- розвивати готовність майбутнього спеціаліста до сприйняття, засвоєння та відношення до естетично-художніх цінностей у мистецтві і в дійсності;
- вдосконалювати естетичні уподобання із врахуванням естетично-художньої свідомості;
- надання можливості самореалізації у вирішенні виробничих питань з позиції морально-естетичних цінностей;
- формування творчих здібностей у сфері художньої, духовної, фізичної культури.

Як гуманітарні, так і фахові дисципліни повинні забезпечувати в студентів, майбутніх спеціалістів, потребу в естетичних почуттях. Виконання професійної діяльності повинно супроводжуватись не тільки матеріальними благами, але воно повинно дарувати всім почуття задоволення від виконаної роботи. Адже почуття – особливі почуття насолоди, які відчуває людина, сприймаючи прекрасне в дійсності й у творах мистецтва.[2, 172]. Гуманітарні дисципліни в поєднанні з професійно-орієнтованими покликані забезпечити духовний розвиток, морально-естетичні цінності та високий рівень культури молодого спеціаліста. У процесі такої співпраці навчально-виховного процесу молода людина здатна сприймати прекрасне і творити прекрасне, тобто це розвиток почуття прекрасного, яке виявляється у вчинках і діях людини, в її ставленні до праці й суспільства, в її манерах, формах спілкування з людьми.

У своїй статті “людиноцентризм – основа національної доктрини розвитку освіти в Україні” В.Г.Кремень визначив одне із основоположень у фо-

рмуванні людини, яке охоплює всі аспекти її розвитку: “Гармонійно поєднати локальні та глобальні інтереси з тим, щоб людина, формуючись як патріот своєї країни, усвідомлювала об’єктивний процес глобалізму, була здатна жити і діяти в цьому світі, нести частку відповідальності за нього. Бути одночасно не тільки громадянином країни, а й космополітом у кращому розумінні цього платонівського поняття. Саме така людина поєднуватиме в собі в розумних межах інтереси і позитивне ставлення: до Землі, до Вітчизни, до людства, надбань національної і світової духовної культури“. [6, 4]

Зважаючи на серйозність поєднання гуманітарної і технічної освіти, що є складним, багатогранним, постійно діючим, водночас і взаємозабезпечуючим процесом у формуванні гармонійно розвиненої особистості, особистості готової до сучасних викликів стрімким розвитком як технічного прогресу, так і людських взаємовідносин. Важливо не втратити в сучасних умовах такої єдності. Адже в соціальному середовищі важливу роль відіграють не тільки економічні, політичні, соціальні, але й морально-духовні основи людських взаємовідносин, що закладаються дисциплінами гуманітарного циклу з використанням засобів художнього впливу як найбільш доступні та всеохоплюючі.

Список літератури: 1. *Андрущенко В.А.* Педагогічна поезія внутрішнього духу інженера: проблема відкриття, виховання і реалізації / Андрущенко В.А. // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарної технічної еліти : збірник наукових праць – Вип. 5(9). – Харків: НТУ «ХПІ», 2004. – 484 с.; 2. *Вдович С.М.* Естетико-педагогічна спрямованість підготовки фахівців у професійно-технічних навчальних закладах / Вдович С.М. // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : збірник наукових праць – Вип. 5(9). – Харків : НТУ «ХПІ», 2004. -484 с.; 3. *Гончаренко С.У.* Український педагогічний словник / Гончаренко С.У.– К., 1997; 4. *Гончаренко С.У.* Принцип фундаменталізації освіти / Гончаренко С.У. // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : збірник наукових праць – Вип. 5(9). – Харків : НТУ «ХПІ», 2004. -484 с.; 5. *Дзоз В.* Гуманітарна політика України: проблеми формування та реалізації (соціально-філософський аналіз) / Дзоз В. – К., 2006; 6. *Кремень В.Г.* Освіта в Україні (доповідь на Другому Всеукраїнському з’їзді працівників освіти) / Кремень В.Г. – Гуманітарні науки : Науково-практичний журнал –К., 2001. - №2 – С.4-17; 7. *Лузік Е.* Методологічні основи гуманітарної підготовки спеціаліста технічного університету / Лузік Е. – Вища освіта України – 2004 – С 15; 8. *Миропольська Н.Є.* Мистецтво слова в структурі художньої культури учня: теорія і практика / Миропольська Н.Є. – К. : Парламентське видавництво, 2002. – 240 с.; 9. Національна доктрина розвитку освіти // Педагогіка і психологія професійної освіти – 2002. - №2 – С.9-22; 10. *Рябокін М.В.* Філософсько-теоретичні основи гуманоцентричної освіти / Рябокін М.В. // Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти : матеріали п’яти Ірпінських міжнародних науково-педагогічних читань.- Ірпінь, 2007.

П. М. Коваль

РОЛЬ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ФОРМУВАННІ ГАРМОНІЙНО РОЗВИНЕНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ ВТНЗ З ВИКОРИСТАННЯМ ХУДОЖНІХ ЗАСОБІВ

Автор наголошує на важливості викладання гуманітарних дисциплін у ВТНЗ з використанням художніх засобів та на розумному поєднанні їх у співвідношенні з технічними дисциплінами.

Ключові слова: гуманітаризація, технократичність, духовність, морально-естетичні цінності, художні засоби, навчально-виховний процес.

П. М. Коваль

РОЛЬ ГУМАНИТАРНЫХ ДИСЦИПЛИН В ФОРМИРОВАНИИ ГАРМОНИЧНО РАЗВИТОЙ ЛИЧНОСТИ СТУДЕНТОВ ВТНЗ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ СПОСОБОВ

Автор акцентирует внимание на преподавании гуманитарных дисциплин в ВТУ и использование художественных средств.

Ключевые слова: гуманитаризация, технократичность, духовность, морально-эстетические ценности, художественные средства, учебно-воспитательный процесс.

P. Koval

ROLE OF HUMANITARIAN DISCIPLINES IN FORMING OF THE HARMONIOUSLY DEVELOPED PERSONALITY OF THE STUDENTS VTNZ WITH THE USE OF ARTISTIC METHODS

The article deals with the significance of the humanities in technical universities with the use of artistic means and reasonable combination in correlation with technics.

Key words: humanitarization, technocracy, spirituality, moral and aesthetic values, artistic means, educational process.

Стаття надійшла до редакції 21.01.2011